

ТРИЗНІВНИК - REVUE HEVDOUADAIRE - TRIDENT
UKRAINIENNE

Число 6 (460). Рік вид. XI. 10 лютого 1935 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 10 лютого 1935 року

Останніми часами дипломатія чільних європейських держав виявляє гарячкову діяльність. Цю активність, без сумніву, викликає той непевний і загрожений стан, в якому перебуває зараз Європа. І немає нічого дивного в тому, що ті, кому залежить на збереженні сучасного стану річей, прикладають усіх зусиль для організації «миру».

З де-якого часу дипломатична чинність європейських держав виявляється, між іншим, і в поїздках чільних представників влади одних держав до інших, щоб у безпосередньому контакті і з найменшою витратою часу вирішити ті або інші питання. До останніх таких поїздок належить подорож французьких міністрів Фландена й Лявала до Англії. До ділових поїздок належить тако-ж віднести й подорож пруського прем'єра й німецького міністра авіації Герінга до Польщі, хоч офіційною причиною тої подорожі й було полювання у Біловіжжі.

Маємо оголошені й можемо здогадуватися про неоголошені результати пересправ під час тих побачень, що торкалися різних питань, від яких залежить мир у Європі. Можемо бути тако-ж певними, що разом з тим обговорювалося й питання «організації миру на Сході Європи». Правда, з різних поглядів, очевидно, підходили до цього питання, хоч би з причини того, що в різних таборах знаходяться такі з учасників на згаданих переговорах держави, як, наприклад, Фракція й Німеччина, й ксжна з цих держав має сьогодні різні

погляди на впорядкування справ Сходу Європи, і зокрема на існування такого монстра, яким являється ССРСР.

· Мир на Сході Європи! Там, де війна після 1914 року ще не припинилася, обернувшись з року 1917 в найгіршу з воєн — горожанську, де, закуті в кайдани, в найтяжчому рабстві знаходяться поневолені Москвою народи, з якими совіти обходяться гірше, як з рабами обходились колись, — тих хоч годували, — бо рабовласницька совітська Москва цілі народи тримає в наємисно організованому голоді. Як привабливі ці слова — мир на Сході Європи — для тих народів, що Схід Європи населяють і які від того миру чекають ще й своєї свободи...

І огортає певне почуття ніяковости за одних організаторів миру на Сході Європи й обурення проти других, коли приходиться чути, наприклад, про так званій Східній пакт, який передбачає збереження й підтримання ССРСР, що означає в той же час залишення поневолених Москвою народів на дальше рабство, знуцання й злидні, та — яка іронія для тих, що організують мир! — підтримання... стану війни й надалі на величезних східно-європейських просторах.

І коли в цей час з'їзджаються на наради державні мужі різних європейських країн — і великих, і малих — для обговорення справ миру, хочать вони того чи не хочать, не можуть вони пройти мимо основного питання, від якого залежить мир на Сході Європи — питання звільнення з-під совітської Москви поневолених нею народів Сходу Європи, й найбільшого між ними — народу українського, та створення самостійних незалежних держав цих народів.

Свобода цих народів, їх вільне життя й заспокоєння у своїх власних державах являється необхідною передумовою організації справжнього миру на Сході Європи.

« П і з н о »

*Охоче даємо місце цьому листу, надісланому до Редакції
прсф. О. Шульгиним.*

Дозвольте через ваш тижневик спростувати одно твердження п. інж. Василя Мурашка, що знаходиться в його статті «Невідомому Добродієві» («Хліборобський Шлях», ч. 2, 13 січня 1935 р.). Звертаючись до автора книжки «Скоропадщина» та згадуючи, між иншим, мою

книжку «Без Території», п. Мурашко твердить, буцім-то «натхнення» для проголошення гетьманом акту про федерацію «привіз з Одеси до Києва ваш сучасний ідеолог (далі слідує титولی в лапках)... п. Олександр Шульгин»...

Як гетьманці могли створити цю трагікомічну вигадку, не можу навіть зрозуміти. Але цей несподіваний закид викликав у мене цілу низку спогадів, які коротко дозволю собі пригадати в цьому листі...

Не з Одеси, а з Ссфії приїхав я десь 13 листопаду 1918 р. до Києва. Приїхав, і того-ж дня ранком бачився з президією Національного Союзу. О другій годині гетьман викликав мене до себе.

В цей мент я був уже цілковито в курсі всіх київських справ: між гетьманом і Національним Союзом велася глуха боротьба, відношення між українським громадянством і російським оточенням гетьманського двору незвичайно загострилися. Поразка Центральних Держав, революція в Німеччині, розпад Австро-Угорщини позбавляли гетьманський уряд всякої надії на підтримку австро-німецького війська, яке те-ж переживало моральну кризу й яке переможці могли легко примусити залишити країну. Становище було ще грізнішим, що небезпека нової большевицької навали висіла над Україною.

Розмова моя з гетьманом мала просто трагічний характер. Оповів я зпершу про свої заходи перед державами Антанти, яким я подав через американського Chargé d'affaires у Софії ноту, вимагаючи від них не виводити німецького війська з України, доки воно не буде заміщено їх військами, або доки не створено буде нашого українського війська, яке в стані було б відбити нову большевицьку агресію.

«Пізно», — одповів мені гетьман задушеним голосом, і далі довго і нервово говорив про політичну ситуацію, жалівся на Національний Союз і зрештою несподівано заявив, що необхідно проголосити федерацію з Москвою, бо цього вимагають французи і їх союзники.

Останні слова незвичайно мене вразили: два дні перед тим я говорив з відповідальними чинниками французькими у Софії і Варні, і ніхто подібних вимог мені не ставив. Це я відразу і з повною рішучістю сказав гетьману і висловив сумнів, чи не вводять його в блуд якісь фальшиві інформатори.

Тут же запропонував я негайко сісти в екстренний потяг і їхати до Яс, щоб перевірити версію, яку передали звітти гетьману. Коли ж я помилявся і французи дійсно настоювали на таких абсурдних вимогах, то я брався обстоювати нашу позицію перед ними, доводячи, що зараз ходить тільки про одно: врятування України від большевицької навали, бо перехід цієї багатой країни під владу большевиків не тільки знищить її морально й фізично, але й дуже посилить Москву, до якої держави Антанти ставилися тоді цілком вороже... Всякі розмови про федерацію можуть тільки ослабити фронт боротьби й викликати обурення й заколот на самій Україні. Коли-ж представники Антанти рішуче стояли б на своїх позиціях, їм, що найменше, можна б запропонувати одкласти ці розмови на майбутнє, нині-ж думати тіль-

ки за те, що стоїть на порядку денному: рятувати край від нової і страшної небезпеки з півночі.

— Але, — додав я, щоб ця аргументація могла вплинути, — треба, щоб французи й їх союзники бачили, що гетьман спірається на ціле українське громадянство. Отже передумовою моєї подорожі є порозуміння з Національним Союзом, оголошення закону про скликання сейму, реалізація аграрної реформи.

Гетьман слухав це незвичайно нервово; жадних серйозних заперечень проти цього плану у нього, властиво, не було. В цей мент він, безперечно, цілковито був згоден зо мною, як, може, годину перед тим цілковито годився з кимсь із своїх російських приятелів... В цих хитаннях і протиріччях самому собі даремно вбачають злу волю: це була скоріше відсутність волі, результат фатальної непристосованости до становища, яке впало з неба, ґрунтовне нерозуміння своїх завдань і ситуації.

— Пізно, пізно, — була мені одна відповідь... Гетьман мав вигляд зовсім знесиленої людини, що втратила віру і в себе, і в успіх справи. Ввесь час не ходив, а якось тинявся він по кабінеті, часом, зупиняючися, брався за голову і знову говорив: «Пізно», додаючи кілька разів з гірким закидом:

— Чому ви не приїхали два дні перед цим? — На це я відповів, що взагалі мене ніхто не викликав, і я по своїй волі, з огляду на брак контакту між Софією й Києвом, вирішив приїхати. — «А зрештою, — настирливо домагався я, — чому пізно? Все ще можна виправити: дайте потяг, порозумійтесь з Національним Союзом, і все ще буде гаразд.

В цей мент докладають, що представники Національного Союзу прийшли на авдієнцію. Гетьман ще більше осунувся, зблід...

— Я більше не можу, я не можу вже з ними говорити. Прошу вас дуже, ідіть до них.

— Піти я можу, але про що маю говорити? Я цілком підтримую їх позицію.

За дві хвили я зустрівся з делегацією Союзу. Здається, був там Ніковський, С. Шемет, К. Мацієвич і інші. Поговоривши кілька хвилин, я знову вернувся до кабінету і настояв, щоб гетьман вийшов до делегації.

— Пізно, пізно...

Розмова була гостра, С. Шемет стукав кулак по столу, гетьман те-ж горячився, але, не дійшовши до порозуміння, делегація, а слідом і я, вийшла з двірця гетьмана.

На другий день рано я зрозумів чому було «пізно»: в час коли ми говорили з гетьманом, акт про федерацію був уже готовий, а може й підписаний, міністерство Лизогуба розпущено, міністерство Гербеля створено.

Як тільки ранком я прочитав у газеті про ці події, я зараз-же поїхав до міністерства закордонних справ і подав на демісію на знак протесту проти акту про федерацію. Це була перша демісія, зв'язана з цим актом.

Того-ж дня я виїхав до Софії, де мав ліквідувати свої справи як посол України в Болгарії.

По дорозі був у Ясах, там бачив (хоч натурально ні з ким з них не говорив) весь російський сінкліт, і зрозумів, яким чином і від кого одержував гетьман свої інформації. Довго говорив із французьким послем Сент Олером, а потім над Дунаєм, в Джурджі, з генералом Бертело. Останній значно ліпше, ніж посол, розбірався у всіх справах (саме з ним через генерала Табуїса мав я постійний контакт, коли був за Центральної Ради міністром закордонних справ). З гірким почуттям відчув я, що мав цілковиту рацію, коли вимагав собі потяга в Яси. Тепер все було скінчено: одверта боротьба між Директорією і гетьманським урядом велась по всій Україні...

Бертело прекрасно розумів, що про злуку України з Москвою, принаймні зараз, і мови бути не може. Він, видно, як і більшість чужинців у той час, не уявляв собі, щоб у майбутньому можна було обійтись без якогось зв'язку між Україною й Москвою, але для нього, як людини практичної, ясно було, що необхідно підтримувати ті частини колишньої імперії, які змогли одстояти себе від большевизму. Генерал жалкував, що гетьманський уряд не зумів об'єднати навколо себе всі живі сили України. Він категорично радив мені як найскорше їхати до Парижу: «На підставі моїх донесень про зносни з вами, там мусять повірити вам більше, як кому будь». Я щиро подякував генералові, який своїми посвідками й телеграмами допоміг мені перемогти всі труднощі тих часів, добратись до Софії, вирватись із Болгарії, де всі кордони було майже герметично замкнено, доїхати до Царьгороду, Лозани і нарешті до Парижу.

На початку 19-го року я був у Парижі. Може де-хто й повірив мені там, як про те говорив генерал Бертело, але тепер вже справді було «пізно». Україна, — оазис серед загальної анархії на Сході Європи, — сама перетворилася у величезне огнище боротьби і нечуваних страждань нашого народу.

Олександр Шульгин.

З журналістики нашої й чужої.

II.

Тверезий голос.

Свого часу*) вітали ми народження «Biuletyn'u Polsko-Ukraińsk'ogo». Пам'ятаємо, стаття та викликала лист до нас з докорами за прихильність до поляків, на яку вони не заслужили. Автор його, постійна наша читальниця, представниця молоді, тієї молоді, що живе одними з нами, старими, ідеалами, одними думками, одними настроями, але не так, як ми, по молодому приймає речі із властивою юним літам безпосередністю, гостріше все

*) Передовиця в ч. 9 (367) з 26. II. 1933.

відчуває, різкіше на все озивається, особливо там, де справа йде про Україну.

Пройшло кілька год. І як що наша молода кореспондентка стежить за тим, що в цьому польському журналі пишеться, то вона може погодиться сьогодні з нами, що привітати його таки було слід і що він наших надій не завів. Не з усім, що з'явилося в «Бюлетені», ми згодні. Але не можна не визнати, що в польській журналістиці він заняв свою власну постать, з неї не сходить, не оминає болючих питань з сучасних польсько-українських відносин, не боїться покласти персти на рани, що став трибуною, з якої чути іноді й український голос.

Хочемо ми тут спинитися на двох статтях, що їх надруковано за останній час в «Бюлетені Польсько-Українському», а саме: «Міркування несентиментальні» в числі 51-52 (86-87) з 31. XII. 1934 і «Ми — не українсфіли» в числі 3 (90) з 20. I. 1935. Обидві належать редакторові журналу п. В. Бончковському. Перекажемо коротко їх зміст, подамо, не міняючи ні йоти, ніже тієї коми, кілька з них уривків і на прикінці додамо слово й від себе.

Одну з них заадресовано до своїх, другу — до чужих.

* * *

В першій п. В. Бончковський, поставивши поруч «силу» польську й «слабість» українську, зачіпивши «небезпеку» українську, що багатьох з поляків непокоїть, доводить її другорядність в порівнанні з іншою небезпекою — російською, говорить про те.

«Як тінь Івана Калита заслоняє собою «небезпеку» українську в Польщі, як вона оті неприхильні собі сили — українську й польську — робить.... прихильними, що-права прихильними «в біді» товаришами перед обличчям колоса, який здатен обох пригнітити й проковтнути, та все-ж товаришами».

Спиняється автор на «інстинкті заборчivosti», на силі російської експанзії на схід і на захід і, підкресливши акцію російського імперіялізму саме на прикладі Польщі, справедливо зауважує:

«Давня суть імперіялістична Росії зосталася непорушною, вона прибрала тільки нову форму, ще більш експансивну, ще більше заразливу, бо «визвольну», «інтернаціоналістичну», а в своїх апетитах необмежену жадними кордонами, бо всесвітню».

В дальшому викладі стаття наводить докази тому,

що питання українське в Польщі є частиною проблеми Сходу, що питання це є далеко меншим од проблеми тині Івана Калита, що то нарешті два питання, які стоять одно проти другого».

Кінцевий висновок автора:

«Загальний перегляд суцільности будинку українського питання в Польщі, переведений з де-якої відлеглости й з на-

лежної перспективи, що дозволяє нам помітити всі архітектоничні подробиці, які творять собою суцільність будинку, той перегляд доводить нас до висновку; що українство, як то ми вже й сказали, є нашим союзником, бо тільки разом з ним зможемо добре, чи принаймні краще протиставитися тим кількістним вартостям Росії імперіальної, Москви після Чингіс-ханової, протиставитися органічним тенденціям розвитку московської Євразії, що мечем Дамокла нависають над нашими головами».

Ми, звісно, іншої думки про силу української нації; ми нагадалиб, що з по-за тіни Івана Калита проступають і ближчі часом, і грізніші нам обом тіни Петра I-го та Катерини II-ої, а що-до решти — то згода.

Автор на досвіді історії і на прикладі сучасности доводить, що полякам нема чого боятися українців. Ми, проаналізувавши наше минуле і зваживши польсько-українські взаємини не лише в аспекті теперішности, але і в перспективі майбутности, те-ж певні, що нам нема чого боятися поляків. Отже ви не боїтеся нас, ми не боїмося вас. Взаємно ми не уявляємо один для одного якоїсь небезпеки.

Ми з особливим задоволенням навели попереду чималі уривки з статті «Бюлетеня». З самого початку бо свого «Тризуб» раз-у-раз привертав увагу і здіймав голос перестороги перед тією страшною загрозою, яку таїть в собі для народів Сходу Європи,— а в їх числі і для України, і для Польщі,—російський імперіалізм, однаково якими фарбами його намальовано, чи трьма чи одною червоною. Україна його сили зазнала і зазнає на власному болючому досвіді, Польща сьогодні того щасливо уникла. І свідомість цієї великої небезпеки, цього Дамоклового меча, що висить однаково над народами поневоленими Москвою і від неї вже визволеними, тривога за завтрашній день переймає, як бачимо, і де-кого з наших західніх сусідів. Наші погляди на Москву знаходять собі зрозуміння і в тих колах польських, що їх виразником являється «Бюлетень».

С. Черешні.

(Кінець ділі).

З листів із України.

Київ, 11 листопада 1934 року.

Нема чого дивуватися, що ти не одержуєш моїх листів — у нас «свобода». Випадков» попав до Київ» і вирішив ще раз тобі написати.

Живеться дуже сумно. Все здушене і все життя проходить в темряві. Культурній людині нема чим дихати. В матеріальному відношенні в цьому році трохи ліпше, як у минулому. Хліб, наприклад, коштує півтора карбованця кіло, м'ясо — 8-10 карб. кіло, цукор — 10 карб., масло — 20. Це при середнім зарібку від 150 до 200 карб. дає все-ж змогу прожити напівголодним 2 тиждні в місяці: решта місяця — голодний якийсь сон. Це все при умові каторжної праці. М'ясо на базарі показується 2-3 рази на місяць. Ідять його, правда, лише «совітські аристократи».

Минулого року населення мерло на ходу. Місяцями вимерли цілі села. На вулицях, особливо на провінції, трупи дітей у такому жахливому стані, що свіжа людина божеволіла. В де-яких селах не лишилося ні одного мешканця. Хто лишився живий — тікав до міста і збирав там хоч покидьки на смітниках. Жахливе видовище!

Але це вже, хвалу Господу, пережили. Тепер хоч і дорогий, але все-ж хліб є. Моральні страждання лишаються й надалі ті самі. У нас саме чистять партійців. Видовисько достойне їхньої партії і вельми показне — 90 відсотків злодіїв, грабіжників і бандитів. Все це самотбиття відкриває очі нашому простому народу, який просто говорить, що «тепер і дитина розуміє, хто нам блуд в очі пускав». Особливо селяне й робітники настросні проти совітської влади.

У нас тепер усе будують, і, як висловлюються робітники, — «будують могили». І дійсно, будують усе лише на показ, втирають очі чужинцям, а не для користи народу, і будова не варта ні одної людської жертви. Будують «на шармака», за рахунок останніх сил голодного робітника. Робітник за свою працю одержує шмат пограбованого у селян хліба.

Я певен, що тобі й приснитися не може те, що у нас робиться. Обман народа самий злочинний. Але робітникові й рота одкрита не можна, так зараз і пішов у тайгу рубати ліс.

У Києві зараз збудовано кілька шикарних магазинів, де можна бачити «старорежимні» прекрасні груші, яблука, рибу. Зайти до магазину можна кожному, але купити — вибачте... Один із службовців у сніпені на моє питання, хто оце все купує, відповів мені: «жулики!». І дійсно, хто може глатити за кіло груш 7 карб., за кіло риби 40 карб. і т. д.? Увесь нарід працює на так звану державу, себ-то на мошеників, що ходять по тих шикарних магазинах і платять за кіло груш 7 карбованців.

Скоро повернуся додому. При нагоді ще тобі напишу. Часто писати не можу, бо для мене й марги тепер дорогі.

Твій З.

З міжнароднього життя.

— Східні моменти в західній політиці.

В час, коли писано ці рядки, переходять в Європі різного роду симптоматичні події, як, наприклад, подорож французьких міністрів до Лондону, полювання пруського прем'єра з польським президентом у Біловіжку й т. д. Але невральним, як тепер люблять говорити, пунктом європейської дипломатичної праці був і зостається славетний Східній пакт. Один час здавалося було, що його можна вже зачислити, так мовити, до ненароджених дипломатичних дітей, але виявилось, що він хоч і ніяк не може народитися, але остаточно вмірати тако-ж не хоче й несподівано оживає всюди й скрізь там, де йому подобає бути, і там, де йому ніби-то зовсім не місце. Звідки така його живучість?

Як про те говорилося свого часу на цьому місці, ініціатива Східнього пакту належить тов. Літвінову. Вона припала до смаку у Франції — небіжчику Луї Барту, що в його лініях неначеб-то йде й зараз французька дипломатія; у Чехословаччині так само вона сподобалась — міністрові Бенешові, в Румунії — міністрові Тітулеску, що прийняли ту ініціативу за свою, виходячи кожний, явна річ, з погляду інтересів своєї країни, як вони її розуміли. Французів у тому пакті мабуть таки вабили змальовані щирим Літвіновським словом перспективи могутньої червоної армії, такої-ж авіації, а особливо одинедять міліснів вивченого військового резерву, який московські люди так охоче зграз ніби-то ставлять на охорону мирного співжиття кап'талістичних держав Європи з «соціалістичною батьківщиною». Для чехів зняйшлись інші слова й інші перспективи. Чехословацькі політики, як відомо, найбільше, а може й єдине вірне забезпечення суверенного існування своєї держави вбачають в існуванні дружньої до них великої, могутньої Росії, — зрештою хоч-би й совітської. Це — традиційна для них точка погля-

ду; для неї можна знайти й певні об'єктивні політичні підстави, ксли зважити географичне псложення Чехословаччини, оточеної майже з усіх сторін німецьким людським морем. Любов до Росії й надії на неї завжди були для чехів політичною вірою, — виявилось це з особливою силою саме тепер у зв'язку із справою Східного пакту—і то в найширших масах народніх. Цей момент влучно використала совітська дипломатія, а тов. Літвінов себе й тов. Сталіна виставляв перед чехами мгло чи не природженими слов'янами, і що найменше — слов'янофілами. До речі, в Москві йому неначєб-то, як кажуть, влетіло за його «слов'янство», й він там зрікся вже від нього у промові перед чехословацькими журналістами, вказавши, що для ССРСР панславїзм — річ мертва. Але щоб посолодити цю пілюльку, додав, що Москва нічого не має проти того, щоб панславїтською стгла Чехословаччина, щоб вона перейняла від Росії перше місце серед слов'янських держав і що совіти готові їй в тому допомогати. Це — для чехів, для їх національної опінії. Що говорилось з чехословацькими дипломатами, — відоме мало, — мабуть щось реальніше. Так само не знати, що приобіцяв тов. Літвінов румунам. У пресі здогадувались, що це — може Бєсґрабія, може щось з того золотого румунського фонду, що перехований був за війни в Росії, дістався до большевицьких рук і зник без сліду, й т. и. Але все це були лише здогади.

У своїй промові до чехословацьких журналістів тов. Літвінов, однак, панславїзмом не обмежився, а викрив де-що цікаве з своїх планів і бажань. Він указав, що ССРСР у боротьбі за своє існування має спиратися на Заході — на союз із Францією, а на Сході — на Сполучені Штати Північної Америки. Штати, мовляв, потрібні, як антитеза Японії, Франція, — як антитеза Германії, а вся міжнародна політика ССРСР має бути перейнятою одною думкою, а саме — за всяку ціну перешкодити такому наближенню європейських держав між собою, яке моглоб стати зародком об'єднання Європи без ССРСР.

Це останнє признание совітського дипломата найцінніше з цілої його промови, бо вона вказує точно причину того, чому це так Москва вхопилася за той Східний пакт, чому вона стгла така миролюбна, для чого ввійшла до складу Ліги Націй, чому наказала Комінтерну вести відповідно помірковану політику й т. и. Совіти бояться, що в бігу часу й річей їх держава буде виключеною із списка європейських держав, і, як не-європейська, буде відданою на поталу на Сході — Японії, на Заході — тим, хто клопочеться про «східні вільні простори». Що до того йде, в Москві це вже давно знають, бо совітам відомо ліпше за кого иншого, що саме так ставляться до їхньої держави найближчі сусіди, як Польща, Германія, Румунія, не кажучи вже про отих, ненависних їм лімітрофів; що так про них думають в Італії та в Англії. Але найважливіше для них це те, що про те саме заходить уже мова навіть у Франції, тоб-то в державі, на яку большевики покладають сьогодні найбільші, може й останні свої надії.

Як відомо, за останні місяці французькі політичні кола в значній частині своїй захоплені ідеєю відтворення історичного франко-російського союзу, як гарантію проти можливої небезпеки з боку нині вже фактично озброєної Германії. Проти цього захоплення неначєб-то перестерігають зараз Францію з Лондону. Принципні англійські газети подають звістку, що англійська влада має зпропснувати Франції більші, ніж було раніше то умовлено, гарантії її безпечности, зби лише не дійшло до підпису франко-совітського союзу. Не знати, які мотиви при тому подає англійська дипломатія, але що думає про це обережна частина самих французів, видно з дуже поважної статті авторитетного співробітника газети Le Temps Жака Барду, яку в'н умістив у цих днях в Le Capital, органі не стільки поширеному, скільки впливовому, до голосу якого уважно у Франції прислухаються. Стаття ця, в цитатах, обійшла майже всю європейську пресу. Всна говорить про те, що на Далекому

Сході наближаються великі події, які з силою відіб'ються й на європейському континенті, — принаймні на його сході. Автор передбачає, що —

«В міру того, як Маньчжурія буде звільнена японцями од бандитів та охоронена від напливу східно-китайських елементів, невралгічним пунктом совієсько-японських взаємин стане Монголія. Тут відбудуться події, які мабуть накреслять собою початок одходу Росії од Балтійського моря, од Тихого океану, а може трапитися навіть — і від Чорного моря до стислішої, зконцентрованої території, що для неї реко квістає гратиме Урал».

І далі Жак Барду говорить:

Ця перспектива гіпнотизує англійців та американців, підсилюючи одночасно й германську мрійну увагу. Усі перспективи, що творяться зараз в Європі й по-за нею, переходять на тлі все той самої віри в більше-менше близький переворот в Азії, внаслідок якого Японія стане хазяйкою Тихого океану, заступивши місце Росії, зломленої совієтами, та Сполучених Штатів, паралізованих величезним одделенням. Ця перспектива пояснює спротив одних і уступливість других, тверду позицію Японії в Лондоні й аванси совієтів у Парижі й т. и.»

Для Франції — закінчує автор — настав час

розплющити очі й подивитись у далину. Треба обхопити поглядом усю шахматну дошку й добратися до сенса гри. Треба передбачати й твердіше спинитися на чомусь точному й означеному».

Що вибере Франція, на чому вона спиниться, ми знати на сьогодні не можемо. Але чекати того рішення мабуть довго не доведеться, бо телеграфні звістки з Далекого Сходу говорять за те, що події в Монголії вже зачинаються і що країна ця вже стає отим вказаним вище невралгічним пунктом.

Observer.

3 преси.

Російська газета «Возрожденіе», що виходить у Парижі, в числі з 5 лютого с. р. наводить цікаві вражіння з недавнього побуту в СССР однієї особи, що тепер тільки відтіля повернулася. Згадуючи про національні військові формування червоної армії на Кавказі, Україні, Білорусі й Карелії, оповідач говорить:

«Всі національні формування в мирний час несуть службу цілком добре і, як і вся червона армія, підтримують совієтську владу в її боротьбі проти голодного населення Росії».

Але чого можна чекати від національних формувань у випадку війни між СССР і яким-будь зовнішнім ворогом?

Оповідач висловлюється рішуче: до першої поразки СССР ці частини будуть совієно воювати проти зовнішнього ворога. Але поразка неминує і ривеле до катастрофи совієтського режиму; тоді почнеться розпад Росії, й національні війська обернуться в опору для сепаратистів.

Оповідач певен, що при розподілі Росії центробіжні устремління народів, що пережили знущання комуністичної влади, мусять виявитися у вигляді дуже заостреного націоналізму. Забудеться партійна приналежність до ВКП, зникнуть мрії, що ділять сепаратистів різних напрямків окремих народів».

Уважаємо за потрібне відмітити ці вражіння самсвітця, що тільки-що побував у СССР. Цікаво також і те, що ці вражіння містить російська газета, якій не по дорозі з національними рухами.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— З життя Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. В місяці січні с. р. грошевих пожертв одержано всього фр. 140.90, а саме: від Укр. Громади в Шато-де-ла-Форе — 10 фр., п. Е. Батрака з Крезо — 5 фр., п. Квашенка з Шанхаю — 25 фр., п. Степана Шишківського з Праги — 20 фр., від Громадського Комітету укр. колонії м. Омекур та околиць — збірка — 67 фр., від пані Тетяни Єрошкіної з Калішу — в ім'я родини 3-ої Залізної дивізії — 13.90 фр.

Книги та інші друки Бібліотека дістала від: В-ва «Укр. Бібліотека» у Львові — 1 кн., В-ва «Укр. Історична Б-ка» у Львові — 12-й зшиток Великої Історії України, В-ва «Торбэн» у Львові — ноты — коляди композитора Ярославника, п. Ів. Вєнархи з Гренобля — 1 світлина, Ред. «Тризуба» — 3 гн. і 1 ч. журналу, п. Ол. Лугового з Канади — 1 кн., п. Г. Скегара з Чикаго — дві світлини, п. Є. Батрака з Крезо — 2 кн., д-ра Миколи Могильницького — 20 кн., п. Сильвестра Калинця з Парижа — 2 кн., п. Ом. Мельника з Шанхаю — 4 чч. хинського ілюстр. журналу, п. Ю. Шульгинової — 4 світлини, Союзу Укр. Адвокатів у Львові — 1 гн., п. редакц. Івана Квашниці із Львова — 1 кн.

З поміж річевих пожертв за останній місяць — дар «Тризуба» — 5 скриньок для картотеки. Дар п. Ю. Шульгинової — ріжні укр. вироби з Волині та Гуцульщини. Т-во Вояків передало стрічку від вінка, покладе-

ного на могилу С. Петлюри 30 грудня м. р. в ім'я VI з'їзду Т-ва. Пан Г. Скегар з Чикаго надіслав газету з Америки, в якій було надруковано інтерв'ю Шварцбарда, а тако-ж і відповідь п. Скегара в газеті «Свобода».

— Зворушуюча увага до Бібліотеки й пам'яті С. Петлюри. П. редактор Іван Квашниця із Львова надіслав у дар книжку Чірікова «Євреї» в перекладі на укр. мову Л. Пахаревського. Книжка ця в р. 1907 була подарована бл. п. С. Петлюрою п. Миколі Ганкевичеві і на ній такий автограф С. Петлюри: «Любому товаришеві Миколі Ганкевичу від автора передмови. С. П. С. Петлюра, Київ 1907, 27 марта».

Всім жертводавцям та прихильникам Рада Бібліотеки складає свою глибоку подяку.

— На Музей Визвольної Боротьби України в Празі переведено було збірку на урочистій службі Божій з приводу національного свята в Українській Православній Церкві в Парижі.

В Польщі.

— З життя Українського Наукового Інституту у Варшаві. 19 січня с. р. відбулися чергові збори Економічного Семінару, на якому п. І. Липовецький зробив доповідь на тему «Машинова метода опрацювання статистичного матеріалу».

— 28 січня відбулося засідання Історичної Секції Комісії для дослідів над польсько-українськими питаннями.

н я м и . Головував на засіданні професор Варшавського Університету О. Галецький-Халецький. На порядку денному була доповідь польською мовою д-ра С. Кучинського на тему: «Землі чернігівсько-сіверські під правлінням Литви (від половини XIV в. до р. 1503)». В цій доповіді д-р С. Кучинський представив зміст своєї великої наукової праці під тим-же заголовком, присвяченої мало висвітленому в історичній науці питанню про історію цих українських земель. В короткому реюме, виголошеному по закінченні доповіді, проф. Галецький вказав, що праця ця освітлює дуже цікавий момент в історії Східної Європи, коли Литва, об'єднана з Україною, намагалася знищити в зародку московську потугу, що тільки, за панування Івана Калити і його наступників, народжувалася.

Підкреслив далі важливість цих студій для пізнання польсько-українських взаємовідносин, дослідженню яких присвячена праця Комісії.

У Литві.

— Українсько-Білоруський спектакль-бал відбувся в Каунасі 29 грудня м. р., влаштований в залі «Атейтінінку» об'єднаними зусиллями Литовсько-Українського Товариства аматорів сцени й пісні та Білоруського Культурно-Освітнього Товариства.

Білоруською мовою було виставлено 2-актову п'єсу З. Купала «Паулінка», а українською — «Бувальщину». Вечір пройшов успішно. Всі квитки було продано.

— Зустріч Нового року. Литовсько-Українське Товариство аматорів сцени й пісні зустрічало Новий 1935 Рік разом з Білоруським Культурно-Просвітнім Товариством у «Білоруській Хаті» в Каунасі. Артистична програма вечера складалася з українських і білоруських народних пісень та декламацій. («Л. Г.»).

Бібліографія.

— К р и н и ц я , український загальний календарь на 1935 рік. Накладом Видавничої Спілки «Діло» у Львові.

Видавництво в передмові до календаря — «До українського читача» — цілком справедливо говорить, що такого календаря «давно вже треба було широким масам нашого читаючого загалу». «Редакція приложила багато зусиль і старань до того, щоб її календар був справжнім календарем, щоб нагадував «малу підручну енциклопедію», де с всього потрохи, і все свіже, цікаве, нове...»

Має календар дуже корисний відділ «Перша поміч» — поради у випадках захворювання, відділ «В круговороті законів і розпоряджень», тарифи поштової, телеграфічної, залізничної і т. д. Крім того, має календар привабливу оглядинку.

В цій підручній книзі щоденної інформації багато цікавого знайде для себе й наша численна еміграція у Польщі, увагу якої на «Криницю» й звертаємо.

І. Л. - ий .

— Наша Україна, ч. 3, Подєбради, 1934. Видання Українського Дитячого Притулку в Подєбрадах у Чехословаччині. Літографоване видання, 16 стор. вісімки, під редакцією п. С. Негірної.

Надзвичайно цікавий дитячий журнал, в якому пишуть самі діти 8—10 років. Число присвячено різним листопедовим українським подіям, починаючи з 1708 року — зруйнування Батурина москалями. Про події 20 листопада 1917 р. у Києві і 1 листопада 1918 р. у Львові подає той-же автор, що й попередньої статейки. — Володимир Нечипорук, 8 років. Йому-ж належить і вірш «Листопад», яким починається число. Далі йде «Під Базаром» — про подію з листопада 1920 року, яку переказує Юрко Романюк, 9 років.

В переказі про зруйнування Батурина Володимир Нечипорук

згадує, як про одну з причин зруйнування москалями гетьманської столиці, — зраду одного з батуринських старшин Івана Носа, який тако-ж загинув при руйнуванні міста ворогом. Оцінку зради Носа Нечипорук подає в заголовку свого переказу: «Хто зрадить рідний край — тому не рай».

Далі йдуть різні перекази дітей та їх вірші: «Тим, що полягли», переказала Стефанія Ваньовська, 10 років, — про могили, в якій спочивав забитий «стрільчик молоденький»; вірш «Степи» — Юрка Романюка, 9 років; «Незабудька» — легенда про прийняття незабудькою кольорів жовто-блакитнього українського прапору — Петра Вахненка, 10 років; «Маки» — про те, як маки стали червоними квітами від крові забитого «молоденького козака» — Стефа Ваньовська; «Як жайворонок утік із неволі» — про радість пташки, що визволилася з клітки — Володимира Корбяка, 10 років; вірш «Весна» Володимира Сапатюка, 10 років; «Як я пасла гуси» — Марійки Різничок, 9 років; «Яка пора року мені найбільше подобається» — Володимир Корбяк, Володимир Сапатюк та Василь Янківський, 10 років; «Чому я хочу вчитися?» — Євгена Раб, 9 років, та Юрка Романюка, 9 років.

Дуже цікаво зазначити тут те високо-патріотичне виховання, яке дістають діти в подбратському українському притулку. Перший автор, Є. Раб, каже: «Я хочу вчитися, щоб я міг вступити до вищої школи. Коли я виросту, зберу собі військо добре озброєне і одягнене та піду боротися з ворогами, щоб добути Україну, щоб була Україна вільна».

Другий автор, Ю. Романюк, пише: «Я хочу вчитися тому, щоб Україна мала з мене потіху. Щоб я був свідомий, відважний і не був зрадником».

Далі йде «Як повстала водяна діля» — Василя Янківського, 10 років; «Мої пригоди на вакаціях» — Володимира Корбяка та Володимира Ваньовського; «На-

ша прогулька» — Василя Янківського та Юрка Романюка; «Два товариші» — Володимира Нечипорука; «Чому котик переслідує мишку» — Юрка Романюка; Перекази з листівки: продиктувала Валя Гай-Гаєвська, 7 років, та Василь Микула-Кожушок, 7 років; «Різдво в селі Середньому на Підкарпатті (етнографічна картинка)» — подала Анна Бідяк, 10 років, з села Середнього, говіркою того села; «Що хлопці до Праги телеграфували» — переказав з чеського Володимир Корбяк; «Які звірята я люблю» — Михайло Сапатюк, 9 років, та Володимир Ваньовський; «Як горобчик навчився літати» — Володимир Сапатюк; «Яку книжку я люблю» — Юрко Романюк; «Яку гру я люблю» — Марійка Різничок; «Яку квітку я люблю» — Володимир Нечипорук; «Як ми заробили гроші на м'яч?»; «Як Івась став козаком» — Василь Янківський; Лист дітей з Українського Притулку в Подєбрадах до Редакції дитячого часопису «Дзвіночок» у Львові; Переписка Редакції; Загадки. Ілюстровано журнал самими авторами-дітьми — В. Янківським; Ю. Романюком та Ігорем Гай-Гаєвським.

Всі співробітники журналу, як бачимо, — малі діти, і сам журнал, розуміється, призначається для дітей. Але чи не з більшим інтересом читається цей журнал наших дітей, що народилися вже в еміграції, і дорослими — батьками цих дітей. Тихою радістю наповняється серце за цих наших дітей, що українське виховання дістають і стають свідомими членами нації з самих ранніх літ свого життя.

Велику працю, очевидно, переведено з цими дітьми. Треба думати, що ця праця на користь Україні положила сама редакторка журналу «Наша Україна» п. С. Нагірна. За це їй належить велика подяка.

**Доповідь д-ра Мір-Якуба
в Парижі.**

5 лютого с. р. в Товаристві Кавказьких Студій у Парижі д-р

Мір-Якуб бей зробив доповідь про перського поета Фердоусі, тисячеліття якого святкує. тедер цілий культурний світ.

В більше як півторагодинній лекції докладчик блискуче характеризував «райського» (Фердоусі — значить райський) співець Персії і прочитав де-які перською мовою і де-які в перекладі його чудові, мелодійні поезії.

Численна аудиторія влаштувала дру Мір-Якубу справжню овацію.

Нова праця фільмового спеціаліста-українця.

В кінах Пате-Натана в Парижі показують зараз французьку версію відомого американського фільма New-York—Miami, яку було виконано під технічним доглядом нашого земляка Євгена Деслава.

На пресовий фонд «Тризуба»

На пресовий фонд «Тризуба» п. В. Овсієнко з Волині зложив 5 золотих. Дякуємо щиро.

Листування Редакції.

— В Ш Панові ген. В. Сельському. Щиро дякуємо за ваші заходи в нашій справі.

— Адміністрації «Діла» Львів. Красно дякуємо за надісланий нашому представникові у Польщі календарь «Криниця» для преміювання точних передплатників нашого журналу в Польщі.

— Відділові УЦК у Біловіжжу. Бракуючі числа вислали.

— Відділу УЦК у Пиздрах. Висилаємо на нову адресу.

— В Ш Панові Зарницькому, Демблін у Польщі. Висилаємо.

— В Ш Панові І. Барилу, Лудзь. Чи дало добрі наслідки наше посередництво у вашій філателістичній справі?

— В Ш Панам Д. Назаренковій й М. Ушинському, Томашів. Ми вислали вам книжку проф. О. Шульгина «Державність чи гайдамачина». Решту книжок одержите слідом, як рівно-ж і каталог видань «Тризуба» та Головної Еміграційної Ради.

— В Ш Панові В. Остапчуків, Познанщина. Вашу справу передали до погадження нашому представникові у Польщі. В справі наших видань просимо в будучині звертатись безпосередно до нього.

Ві доз ва

В Парижі заходами віруючої української еміграції засновано в 1927 році Українську Православну Парафію.

Поставлений в церкві в 1928 році тимчасовий іконостас нині прийшов до ветхого стану, і перед Українською Парафією в Парижі стоїть колюче завдання подбати про новий.

Переведена серед парафіян збірка не дала через загальну матеріальну кризу достатньої суми. Тому Рада Парафії звертається з закликом до всіх земляків на рідних землях і на чужині допомогти їй можливими пожертвами на новий іконостас.

Найдрібніші пожертви Рада Парафії прийме з щирим признанням, і надіслати їх просить на адресу голови Ради п. Наглюка — M. Nagluk, 65, rue St. Louis en l'Île, Paris 4, або на адресу бібліотекаря Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі п. І. Рудичева — M. I. Rudicev, 41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9.

Рада Української Православної Парафії в Парижі.

Нові книжки й журнали.

— Вістник, лютий 1935 р. Львів. Зміст: О. Ольжич — Люкренція. Евген Маленюк — Строфи. Олена Теліга — Поезії. Л. Мосендз — Мій шпиталь. Григорій Косинка — Анкета. Альберт де-Тенейль — Ескапада. Е. М. — З першої в світі літератури. Л. Граничка — Хахли героями московських совітських повістей. М. Мухин — Тіні незабутих предків. С. Северина ЧСВВ — Шевченко і Федькович. О. В. — Бунт молоді. Юрій Липа — Батько дефетистів. Задніпрянець — Проблема покоління в польській публіцистиці. Дм. Донцов — Уміти сказати «ні». М. Л. — З пресового фільму. Бібліографія.

— За Незалежність, бюлетень Головної Управи УЦК у Польщі, ч. 3, лютий 1935. Варшава. Зміст: Кривавий хрест (в 17 річницю Крут); Перший стріл; Життя й праця; «Совітські клопоти на Україні»; Що діється в ССР; Що діється на совітській Україні; По широкому світу; Українське життя на Далекому Сході; З життя еміграції в Польщі.

— Евген Маленюк. *Zemna Madonna*. IV книга лірики. Видавництво «Київ». МСМXXXIV. Стор. 104.

— Сильвестр Калинець. Серед граду куль. Фільми з світової війни 1914-1917. Українське Видвигництво «Перана». Бразилія.

— Сильвестр Калинець. Кохання з перешкодами. Комедія на одну дію. Українське Видавництво «Перана».

— N. de Baumgarten. *Généalogies des branches régnautes des Rurikides du XIII au XVI siècle*. Pont. Institutum Orientalium Studiorum. Roma (Orientalia Christiana, vol. XXXV — I. Num. 94. Iunio 1934). 152 стор.

— *Orientalia Christiana Periodica*. Commentarii de re orientali aetatis christiane sacra et profana editi cura et opere Pontificii Institutii Orientalium Studiorum. Pont. Institutum Orientalium Studiorum. Roma. 1935. 304 стор.

У. Т. Г. І.

Український Технично-Господарський Інститут Позаочного Навчання в Подєбрадах.

Продовжується впис на 8-ми семестровий високошкільний
ЕКОНОМІЧНО-КООПЕРАТИВНИЙ ВІДДІЛ,

на якому викладається по-над 50 предметів з економіки, права, статистици, кооперації, рахівництва і т. п. Студенти дістають у власність всі підручники українською мовою.

Проспекти та додаткові інформації висилаються безглатно. Звертається на адресу: Ukrajinsky Technicko-Hospodarsky Institut. Poděbrady. Tchecoslovaquie.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

й читальня при ній (41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9)
відкрита в середу й четвер — 6-9 г., суботу — 4-8 і в неділю — 2-6.

При Бібліотеці Музей С. Петлюри.

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів з різних країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому: За читання 5 фр. у місяць (за одну книгу) і 25 фр. забезпеки.

Коштом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

Невідкладна справа.

Справа будівлі Українського Дому для Музею Визвольної Боротьби України стоїть уже на певному шляху. На цю справу зібрано вже більше 100 тисяч корон. Та цього замало...

В історичному житті народу рішачучою роллю відіграє час: адібність й уміння рішати якнайшвидше чергові питання національного життя. А ця швидкість досі була найслабішою сторінкою нашого народного організму. Ми завжди вміли рано почати й тривало поставити справу, але не вміли швидко її розбудувати й на цьому завжди програвали наші змагання з сусідами. Пригадаймо хоч би справу видавання популярних і дешевих книжечок для народу, що її почали П. Куліш та Т. Шевченко на десятиліття раніше, ніж на цю гадку прийшли москалі: але у 80-90-их рр. ХІХ стол. російські популярні книжечки виходили вже в мільйонах примірників і розходилися масово тако-ж і на Україні, а українська видавничка праця ледви що животіла на тім же рівні, що й за часів перших спроб Куліша. Або засновання «Просвіти», що в 1868 р. на цілих десять літ попередило організацію польського «Kółka szkolnego», а тим часом польське товариство за три роки стало установою з мільйоновими оборотами, а українська «Просвіта» ще довгі десятиліття ледви ниціла, як маленька учительська організація.

Бо час невблаганно насовує свої завдання кожній нації, і горе тим, що не встигають справлятися з ними. Така нація неминуче завалиться під тягарем накопичених з часом завдань, не встигаючи їх розв'язувати. Чи-ж не це саме сталося з нами, що не встигли, коли треба було, вирішити справу власної школи й давали нидіти своїм просвітнім організаціям, щоб потім у 1917 році боротись і вовтузитися за «рідну мову в рідній школі», коли на черзі були вже інші великі завдання, коли рішалося «бути чи не бути» Української Держави, політичне майбутнє української нації на цілі роки...

Таким черговим невідкладним завданням дня є в цей час вибудування Музею Визвольної Боротьби України. Український Дім для Музею треба не лише збудувати, його треба швидко збудувати, і ніяк не пізніше цього 1935 року, що є ювілейним роком десятиліття Музею. Ні один українець не сміє ні хвилини зволікати із своїм послиним дарком — пожертвою на цю ціль. Летючий час инакше знову поставить нас перед новими завданнями, і знову помститься на нас занедбання нашої данини історії, традиції й науки. — помститься так само, як колись помстилось занедбання справи народньої освіти і національного усвідомлення.

Пожертви посилати на адресу директора Музею проф. Д. Антоновича: Prof. D. Antonovyc, Praha - Nusle, 245 Czechoslovakia.

В четвер 1 лютого с. р. в Парижі навівши упокоївся уповно-
везений міністр Франції, основстволожки і голова Французь-
кого Товариства Українознавства, професор

Габріель ФЕРРАН

про що з сумом оповіщає редакція «Тризуба».
Похорон одбувся у Марселі.

**Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.**

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагус — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко
Le Gérant: M-me Perdrizet.